

BOEKBESPREKING

Dr. H. L. Drost:

DE PERSONEELSVORZIENINGEN.

(no. 14 der Fiscale Monografieën, Æ. E. Kluwer, Deventer; 241 blz.)

door Tj. S. Visser

De auteur is een econoom, indertijd gepromoveerd op een verwant fiscaalrechtelijk onderwerp en werkzaam in de levensverzekering. Het onderwerp is hem dus door en door bekend en dan kan er in 241 blz. geweldig veel staan. Zo is het dan ook. Zijn publiceren is derhalve lovenswaard. Aan het gevaar van een al te grote bekendheid met het onderwerp ga ik voorbij. Het gevaar bestaat wel, waar het terrein van het boek zeer specialistisch is: de verzorging voor oude dag en gezin van werknemers, voornamelijk fiscaaljuridisch gezien (de eerste 48 blz. over de wegen welke tot verzorging leiden, treden daarbuiten).

Voor ons tijdschrift lijkt het mij juist, hier alleen te spreken over de fiscale aspecten voor de ondernemer. Een accountant kan moeilijk geoordeeld worden interesse, en tijd, te hebben voor heel het dikke boek.

De hoofdzaken uit Drost's werk, en dan vooral voor de ondernemer, vindt men dunkt mij in de 20 bladzijden welke ik aan het onderwerp wijdde in het verzamelwerk Fiscale en privaatrecht rond rechtspersonen, kort genaamd *Fipri*, uit 1957. Maar ik moet toegeven dat men die 20 blz. van mij nogal eens onleesbaar acht door bondigheid. Ook vrij kort, 46 blz., en daarbij goed leesbaar is J. E. A. M. van Dijk achterin het boek van prof. dr. H. Thierry, hetwelk Pensioen- en spaarfondsen heet en uit 1954 stamt, de tweede druk. Er is ook nog een boekje van Hagelen. Ik noem nu verder, zoals het betaamt, de pagina's uit het geschrift van Drost.

Volgens de rechtspraak mogen dotaties aan een stichting met het vage doel: „behartiging van de belangen van het personeel” vaak zo maar als fiscale last van het dotatiejaar gelden. (Drost pag. 71, BNB '56-23, '57-99, '58-132). Maar bij een dotatie aan een stichting met naar omvang en aard rots-vast gefundeerde pensioenverplichtingen, mag enkel het backservice deel der dotatie terstond fiscaal als last gelden. (pag. 129). Op de anomalie welke voor den dag springt bij het naast elkaar plaatsen van die beide regels had wel gewezen mogen worden.

Voor de pensioenbedoeelingen, al zijn het maar bedoelingen, mag de ondernemer een kostenreserve vormen, aldus de door mij betreunde par. 10 van de Leidraad winstbelasting 1940; een gunstig standpunt dat sindsdien gehandhaafd is. Het gaat dus om een reserve ter gelijkmatige verdeling van kosten en lasten (pag. 59 e.v.). Over die gelijkmatigheid heb ik iets op het hart. Vooraf dit. In een jaar tien mille salaris betalen is wat anders dan in dat jaar tien mille toevoegen aan een bestemmingsreserve. De salaris-ducaten zijn weg; maar de dotatie-ducaten staan nog heerlijk ten dienste van de donor, die als het ware nog maar enkel de blote eigendom er van heeft afgestaan. En dit is het punt. Door de jaren heen gelijke last wil dus niet zeggen gelijke dotaties, doch wil zeggen dotaties met gelijke bloot-eigendoms waarde. Zorgt nu de onderneming in die geest voor ware gelijkmatigheid, dan ontstaat een situatie (de enig juiste n.m.m.) welke ook bereikt kan worden door vaste dotaties te doen maar dan met intrestbijschrijving op de rekening kostenreserve. Drost zegt hiervan, pag. 73: „... een intrestverrekening is altijd op haar plaats en behoort fiscaal geen bedenkingen te ontmoeten”. Accoord, doch is de woordkeus hier niet misleidend? Het traditionele doteren zonder intrestbijschrijving is fiscaal voor de ondernemer veel aangenamer dan het, door mij geëiste en door Drost voorgestelde, doteren met intrestbijschrijving. Want de totale opbouw-jaarlast, dotatie plus e.v.t. intrest, is in het tweede geval oplopend en dus in de aanvangsjaren lager dan in het eerste geval. Ik drijf een deel van de last naar later. Dat is nadelig voor de ondernemer; niet de fiscus maar hij zal bedenkingen uiten.

Bij de kostenreserve, voor pensioenbedoeelingen derhalve, kon Drost nog niet vermelden het belangrijke arrest van 21-10-'59 rol-nr. 14038, BNB '59-371, inhoudende dat ook bij een kostenreserve back service mee mag wegen, zij het dan dat die back service niet ten laste van 1 jaar mag komen. Noteren bovenaan op pag. 64, eerste volle zin.

Op blz. 63 staat dat de minister van Financiën zijn ambtenaren geïnstrueerd zou hebben het bestaan van pensioenbedoeelingen niet te lichtvaardig aan te nemen. Natuurlijk moet voor „niet te lichtvaardig” gelezen worden: niet lichtvaardig; de ministers plegen een zuivere stijl te hebben en precies te zeggen wat ze bedoelen.

Op blz. 62, geoorloofde vrijheid bij het aanvangen met het opbouwen van een kostenreserve, zet ik een vraagteken. De parallel met BNB '59-45 acht ik onzeker.

Thans de ondernemer met pensioenverplichtingen. Hoe als de directeur tevens grootaandeelhouder is? Drost geeft pag. 90-91 richtlijnen voor fiscaal-onaantastbare regelingen. Ik zou daaraan nog ene willen toevoegen, welke ik in de praktijk en op les regelmatig hanteer: de door de verplichting opgeroepen jaarlast zij niet hoger dan ca. 20% van de jaarbeloning. Bij overdreven rechten, zie het afschrikwekkend arrest B 9204 uit 1952 (pag. 143).

Het is hoogst merkwaardig dat de Hoge Raad steeds weer verklaart, het wel boeken maar ook het niet boeken van een pensioenverplichting gkg te achten. Drost pag. 111 noemt het niet-passiveren minder juist. Ik wil het, met verschuldigde eerbied jegens het hoog college, onjuist noemen. Wil een ondernemer die niet passivert alsnog overgaan op het wel passiveren, dan zal ik als theoreticus dus niet een verboden systeemwijziging onderkennen. Ambtelijk moet ik echter mijn houding wel op de Hoge Raad oriënteren; BNB '57-207.

H. III is v.n.l. gewijd aan successie- en schenkingsrecht. Bij samentreffen van schenkingsrecht en i.b./l.b. treedt het schenkingsrecht terug. Bij samenloop van successierecht en i.b./l.b. echter de i.b./l.b. (pag. 179). Nu ja, soms. En de lezer had hier wel gewaarschuwd mogen worden: hij moet onderscheid maken tussen aanspraak en uitkeringen; wordt de aanspraak getroffen door een deftige heffing, de daaruit voortvloeiende uitkeringen door een ordinaire i.b./l.b., dan is er juridisch geen samenloop en treedt er dus niets terug!

Op blz. 169 had ik graag het volgende probleempje behandeld willen zien. Een employee treedt in dienst als 25-jarige. Na 15 dienstjaren wordt hem een aanspraak verleend op een pensioen van f 12.000,— in te gaan op zijn 65ste indien hij tot zo lang in dienst blijft. Is hier gevaar dat de fiscus een met schenkingsrecht belastbare schenking gaat onderkennen? (Succ. artt. 13; 32 (1) 5°; 33 (1) 12°; 33 (1) slot; 33 (1) 9°; 33 (1) 11° jo 34; verg. Drukker, Successiewet 1956 blz. 194). Ik meen: een schenking wel, de pensioenrechten voor de reeds verstreken dienstjaren waren niet in het arbeidscontract vastgelegd en worden dus onverplicht toegekend. Onverplicht ja; maar misschien om redenen van

moraal of fatsoen? Dit is mogelijk; de Leidraad Successiewet 1956 geeft evenwel als 's ministers mening dat ten aanzien zelfs van stafemployees moraal of fatsoen toch nooit gebiedt hoger te gaan dan (Drost pag. 169) f 500,— jaarpensioen per dienstjaar na de eerste vijf, of dan f 10.000,— in het geheel. Hoe nu staat het in ons voorbeeld met die ambtelijk gedroomde grens? M.i. wordt ze er niet overschreden, m.i. is er dus geen gevaar voor schenkingsrecht. Om tot die conclusie te geraken onderscheid ik in het eens te innen jaarpensioen a) een part steunende op de dienstjaren na de instelling der pensioenrechten, dat part vloeit dunkt mij voort uit de dienstvoorwaarden welke in die jaren golden, geen schijn van schenkingsgedachte daarom; b) een part steunende op de back service; daar is wel schenking. Belastbare? Gaan wij dat even na. f 12.000,— pensioen voor in totaal 40 dienstjaren; dus f 300,— per dienstjaar. Voor de back service jaren derhalve f 4.500,—. Slaan we dat, naar 's ministers gril, om over de back service jaren *min de eerste vijf*, dus over 10 jaren. Dat is f 450,— per jaar, hetgeen binnen de f 500,— grens blijft. En wat de andere grens betreft: f 4500,— jaarpensioen als geschenk, dat is minder dan f 10.000,— jaarpensioen; ook daar dus geen gevaar. Ziedaar mijn zienswijze, Drost noemt het probleem niet.

Het boek heeft geen namenregister; geen register op rechtspraak; geen literatuurlijst. De inhoudsopgaaft is 10 blz. groot en dus zo gedetailleerd dat ze het opzoeken vergemakkelijkt; voorwaarde is dat de lezer zich indenkt in des auteurs dieldeling: opbouw der verzorging (H II); overgangspunt van opbouw naar uitkering (H III); de uitkeringen (H III). Drost is een goed lid der samenleving, dat hij kennis, kunde en vlijt in deze monografie heeft neergelegd; om het geld hoeft je zo iets waarlijk niet te beginnen. Ik eindig met een punt dat bepaaldelijk niet de patroon maar de (ex-) employee aangaat. Is een, kapitaalverzekerende, loonpolis erkend als passend in een pensioenregeling en verlaat de employee de dienst, de polis als privé-polis voortzettende, dan zal t.z.t. van de kapitaalsuitkering een deel moeten worden onderkend als loon, namelijk als stammend uit het loonpolis-tijdvak: blz. 135/6. Jawel, doch wij hadden graag iets gehoord over hoe die splitsing dient bewerkstelligd; voor betrokkene kan het belang groot zijn.